

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובידורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.7.75 150494 פקס: tameytora@gmail.com

גליון מס' 118 פרשת לך לך

ה"א תשע"ו

גליון זה י"ל ע"י מערכת טעמי תורה. תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.7.75 150494 פקס: tameytora@gmail.com

הנראה. ויהי. מראה. יראו. פרעה. ויהללו. ולאברם. וראה. התהלך. שגער. ותדעל. שנאב. ושמאבר. ובארבע. והנשארים. בלעדי. זרעך. מלאך. והתעני. זרעך. תשעים. במאד. לזרעו.

י"ב ב': וְאַבְרָהָם - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח'.

ואגדלה - הדלי"ת בדגש, והשווא נע.

ויהי - יש לבטא את הה"א בשווא נח'. ולא להבליעה ולקרוא ויהי, או לקרוא ויהי בסגול הה"א. וכן הוא להלן. וכן הוא בכל שווא נח באות ה"א. וכן הוא להלן בתיבות: ויהי. להיות. ויהי.

י"ב ג': וְאַבְרָהָם - הרי"ש בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים וְאַבְרָהָם בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט. וכן הוא ברי"ש שבתבת מְבָרְכֶךָ. ובצד"י שלהלן י"ד ז': בְּחֻצָּצֶן. וברי"ש שלהלן י"ד י"ט: וְיִבְרָכֶהוּ.

ומקללך אָרַר - יש לזהר שלא להבליע את האל"ף הראשונה בקמץ שלפניה, וישמע שקרא ומקללך אר.

כָּל מִשְׁפָּחַת הָאֲדָמָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים כָּל מִשְׁפָּחַת הָאֲדָמָה.

להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וצוין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידעיש).

משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת נח תשע"ו הערה ב'.

והוא נגהה כמו מפי' ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עָמָה, אֶתָּה, וכדומה. וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפי' ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ודלא כמו במילה פְּדָהצוּר (במדבר א' י) וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת וְיָהִי), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גנובה ובמפיק יחד, כגון: גָּבֵה, יָצִיה, ואם היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וממילא היות שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון המפיק שבסוף תיבה משווא לנקודה בתוך האות.

ויש לצייין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: בְּהִשְׁמָה (ויקרא כ"ו מ'), פְּדָהָל (במדבר ל"ד כ"ח), יְהִדְפָּנָה (שם ל"ה ב'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פְּדָהָל. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד בְּהִשְׁמָה עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

כמבואר בארוכה במאמר החספים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

הלכה ומנהג

יש נוהגים שכאשר מסתיימת עליה בשם אדנות אין משפילים את הקול כבכל סיום עליה, אלא מגביהים את הקול.^א

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.7.75 150494 פקס: tameytora@gmail.com

דיוקים ודקדוקים

י"ב א': אֶל־אַבְרָם - אין לקרוא אַבְרָם בה"א. אך יש להטעים ולנגן את הטעם כראוי. וכן הוא להלן.

וממולדתך - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע', למרות הקושי. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וממולדתך. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא וממולד תך. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרוא בשווא נע. וכן הוא להלן י"ח: הַגְדָּתְךָ. ולהלן ט"ז י"א: וְיִלְדָּתְךָ.

אַרְבָּךְ - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריה ולקרוא אַרְךְ. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: וְשִׁבְעִים. לְזִרְעֶךָ.

^א כגון: וְיִקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְיָ (סיום עליית הלוי בפרשה ע"פ החלוקה המקובלת), וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה (סיום עליית השלישי בפרשה ע"פ החלוקה המקובלת).

^ב כן נוהגים בכמה קהילות (במדינה שכן המנהג בקהילות אשכנז מערב ובקהילות פולין). וכתב הגרש"ד מונק (קונטרס תורת אמת סעיף ל', הודפס בסוף שו"ת פאת שדך ח"ב), שכמדומה שמנהג זה אינו מנהג ותיקין.

ונראה שטעם המנהג הוא מפני כבוד ה', שלא יראה שמשפיל את הקול בהזכרת השם, ויתכן עוד, שטעם המנהג הוא כדי שהאנשים שרגילים להצטרף ולקרוא יחד עם הקורא את סיומי העליות, יתנו ליבם שאין להצטרף כאן אל הקורא ולומר שם ה' לבטלה.

^ג יש קוראים שמחמת חשופים שישמע שקראו אַבְרָם בה"א, מקצרים בניגון הטעם, ומנגנים אותו במ"ם במקום ברי"ש. אך זו טעות, משום שמבואר במדקדקים שאחר כל תנועה גדולה נשמע מחמת אריכות התנועה כאילו קוראים אחריה אות אל"ף שאינה כתובה.

^ד ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^ה הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

^ו מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מלך במקום מלֶאךָ, שמוך במקום שְׁמוֹךְ, ויג במקום ויְגַהֵג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושוורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם

מְכַלֵּאֲשֶׁר־לָךְ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מְכַלֵּאֲשֶׁר־לָךְ.

אֲנִי הַעֲשֵׂרֹתִי אֶת־אֲבָרְךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים אֲנִי הַעֲשֵׂרֹתִי אֶת־אֲבָרְךָ.

י"ד כ"ד: אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר־אָכְלוּ הַנְּעָרִים במקף^כ. וכן הוא להלן ט"ו ד': **אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּנִּיד**.

ט"ו ב': מֵהִתְתַּן־לִי - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מֵהִתְתַּן־לִי.

ט"ו ה': כֹּה יִהְיֶה זִרְעֶךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים כֹּה יִהְיֶה זִרְעֶךָ.

ט"ו ח': וַיֹּאמֶר - יש להקפיד לנגן את הטעם אתנחתא כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים וַיֹּאמֶר^כ.

כִּי אֵירֶשְׁנָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המרכא ולהטעים כִּי־אֵירֶשְׁנָה במקף.

ט"ו י': בְּתָרֹז. בְּתָר - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא בְּשָׂרוֹ, בְּשָׂר, בשי"ן שמאלית^כ.

^כ ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

^כ כיון שהטעם אתנחתא בא כאן מיד בראש הפסוק ללא טעם נוסף לפניו, יש קצת מחסור בנגינה אם מטעמים אותו אתנחתא רגיל, ומשום כך יש נטייה טבעית להוסיף טעם נוסף בהברות הקודמות. אך אין נכון לעשות כן, ויש לנגן את הטעם בהברה המוטעמת בלבד.

ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, נזכר שניגון אתנחתא זו שונה מעט משאר אתנחתאות, שכתב (מעט לפני שער הזקא): ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו וְבָהָר (יהושע ט"ו מ"ח), בְּמִדְבָּר (שם ס"א), וַיֹּאמֶר אֶל־נָא אֲנִי (בראשית י"ט ו'). וזה הטעם יקרא מונח לפי שאתה מניחו בלי מתינה והנעה כי טוב.

וכן בספר "הורית הקורא" המיוחס לר' יהודה בן בלעם (והוא מהדורת הספר הארדך בכתב יד של "טעמי המקרא", קטע זה מובא בספר "כתר ארם צובה נקודו וטעמיו" עמ' 120) נאמר על האתנחתא: והקוראים יוסיפו בנעימתם אם היא בראש הפסוק.

ובכתב יד העוסק בדיני הטעמים המובא בספר המסורה (חלק ג' עמ' 51) נכתב: ודע כי האתנח כאשר הוא בראש הפסוק יתנגן כמו תלישא גדולה, חוץ ממקום אחד, והוא וַיֵּסְעוּ (בראשית ל"ה ה').

והבהור בספרו טוב טעם (פרק ה', תמונת האתנח) כתב שיש קוראים לאתנחתא הבא בראש פסוק "סחפא" או "ספפא". וכן בתשלום מקנה אברם (שער טעמי המקרא), ובערוגת הבושם (פרק כ"ו), קראו לאתנחתא באופן זה שבא בראש פסוק בשם "סחפא" (והובאו דבריהם במנחת שי שמות ל"ג י"ד). וכנראה נתנו לו שם זה להדגיש שאין ניגוןו כאתנחתא רגיל שבא טעם לפניו שמכין את ניגוןו, אלא ניגוןו שונה מעט משאר אתנחתאות, אך לא באו לומר שאינו מפסיק כאשר אתנחתאות (ומה שכתבו מקנה אברם וערוגת הבושם שקראו לו עבד או קוץ שהוא פחות ממשרת, נראה שכוונתם רק על שינוי נגינתו, ולא על פחיתות הפסוק, שהרי באמת הוא אתנחתא רגיל, ואף הניקוד משתנה על ידו כמו כל אתנחתא וס"פ, כגון וַיֹּאמֶר (בראשית כ"ד ל"ד) בפתח, ולא וַיֹּאמֶר בסגול, וכגון וַיֵּסְעוּ (בראשית ל"ה ה') בקמץ, ולא וַיֵּסְעוּ בשווא).

וכן בספר המסורה (חלק א' עמ' 658) מובאת רשימת מסורה המונה ומפרטת את הטעמים ושמותם (הרשימה פותחת במילים: אלה הטעמים ואלה שמותם, וכו') וביניהם נמנה הטעם: וַיֹּאמֶר - ספפא (זהו מלבד הטעם אתנחתא המופיע גם הוא ברשימה זו).

ורו"ה כתב (משפטי הטעמים דף ה' ע"ב בהערה) שיש לאתנחתא שמות נוספים, יש שקוראים לה חונה, או סחפא, או ספפא, או ספפא, וכתב שראה בטוב טעם ובערוגת הבושם שכתבו שלא יקראו סחפא אלא לאתנחתא הבא בראש פסוק, אך מהמסורה מוכח שלא כדבריהם (שהמסורה במק"ג פרשת אחרי מוסרת על הפסוק עֲרֹת פִלְתָּךְ לֹא תִגְלֶה (ויקרא י"ח ט"ו) "כל סחופי בצירי", והיינו שאם מוטעם באנתחא מנוקד תְּגִלָּה בצירי, ואם מוטעם בשאר טעמים מנוקד תִּגְלָה בסגול, ומוכח מהמסורה שסחפא הוא שם לכל אתנחתא).

אך באמת סחפא הוא השם הבבלי לטעם אתנחתא, וכנראה אימצו שם זה לאתנחתא כשהוא בא בראש הפסוק רק כדי להודיע על שינויו משאר אתנחתאות, ולא שהוא באמת טעם אחר, וזו כוונת טוב טעם וערוגת הבושם, וממילא לא קשה על דבריהם מהמסורה.

ט"ו י"א: וַיֵּשֶׁב - השי"ן דגושה, והטעם מלרע בשי"ן, והוא לשון נשיבה. והקורא וַיֵּשֶׁב מלעיל ובשי"ן רפה^כ, משנה משמעות ללשון חזרה^{כט}.

ט"ו י"ב: וְהָיָה אִימָה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלֹת עָלָיו - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית גְדֹלָה, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^כ שבתבית אִימָה, שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק חשיכה נפלה עליו, בעוד שפירושו שגם אימה וגם חשיכה גדולה נפלו עליו.

ט"ו י"ז: בָּאָה - הטעם מלעיל בבי"ת, והוא לשון עבר. והקורא בָּאָה מלרע משנה משמעות ללשון הווה^ל.

בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה.

ט"ו א': יִלְדָה - היו"ד בקמץ גדול, והלמ"ד בשווא נע, והוא מלשון לידה. והקורא יִלְדָה בפתח ושווא נח^כ, משנה משמעות ללשון נערה צעירה^כ. וכן הוא להלן ט"ו.

ט"ו ו': וַתַּעֲנֶה - התי"ו בשווא נע והנו"ן דגושה, והוא לשון עניו. והקורא וַתַּעֲנֶה בפתח ורפה, משנה משמעות ללשון עניה.

ט"ו ח': מִפְּנֵי - הפ"א בדגש, והשווא נע.

^כ שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית השי"ן, ואם יקראנה ממש כשי"ן, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כשי"ן, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כשי"ן ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

^{כח} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{כט} כדלעיל י"ד ט"ו: וַיֵּשֶׁב אֶת פְּלִי־הָרֶכֶשׁ.

^ל בתבית באה, כשהטעם מלעיל בבי"ת היא לשון עבר, דהיינו שבאה כבר, וכשהטעם מלרע באל"ף היא לשון הווה, דהיינו שבאה עכשיו, וכמו שכתב רש"י בכמה מקומות (בראשית ט"ו י"ז, כ"ט ו', מ"ב כ"א, מ"ו כ"ו).

ובאשל אברהם בוטשאטש (סי' קמ"ב) כתב שלפי זה אם קרא מלעיל במקום מלרע או להיפך, אולי הוא שינוי משמעות, וצ"ע בזה, עכ"ל. ובערוך השולחן (סימן תה"צ סעיף ב') כתב להדיא שאם שינה בזה הוי כמו שינוי בענין, ומחזירין אותו. ולכאורה פשוט כדבריו.

^{לא} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יניעו את השווא, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הקמץ שבו"ד. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י נעות ונחת השווא, אם לא יניעו את השווא, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{לב} כבבראשית ל"ד ד': קח לי אֶת הַיִּלְדָּה הַזֹּאת לְאִשָּׁה.

ט"ז י"א: וילדת - היו"ד בחולם. ואין לקרוא וילדת בקמץ^ל.

יִשְׁמְעֵאל - העי"ן בצירי, והאל"ף לא נשמעת, ונקרא יִשְׁמְעֵאל^{לד}.
וכן הוא להלן.

ט"ז י"ג: רָאִי - הרי"ש בחטף קמץ קטן, והוא נהגה כקמץ קצר מעט^ל. אך להלן בהמשך הפסוק ובפסוק הבא: רָאִי, הרי"ש בחולם.

י"ז ב': וְאַתָּנָה - התי"ו בדגש, והשווא נע.

ו"י י': וְזֹאת בְּרִיתִי - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים זאת ברייתי במקף.

י"ז י"ב: מְכַל בְּזִנְיָךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים מכל־בֶּן נָכֵר.

י"ז י"ד: **וְעָרְלָה** | **זָכָר** - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו.

י"ז כ"ז: מֵאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מת.

❖ ❖ ❖

❖ חילופי נוסחאות ❖

י"ב כ': וַיִּשְׁלַח אֹתָם / (וַיִּשְׁלַח אֹתָם)

במרכא חביר – בבתיה היד: ט"ב ט"ד ט"ו, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז
ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא
ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ~ ובדפוסים: רנו"ל, לטרסיס, גינצבורג, קסטוט, קורן, בריאה. ~
וכן מוכח מכללי הטעמים ומהמסורה.¹⁷

בדרגא – בדפוסים: מק"ג, רא"פ.

$$y'' + y' = 0 \quad (y(0) = 1, y(1) = 0)$$

במונות – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח ס"ט ס"י
 ס"יא ס"יב ס"יד ס"טו ס"טז ס"יז, א"א א"ד א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג,
 רא"פ. לטריס. גינצבורג. קסטנו. ברויאר.

במקף – בכתבי היד: ס"ז סי"ג, א"ב א"ג א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: רו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

י"ג ט"ז: גם-זרעך / (גם זרעך)

במקף – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ד ט"ח, ס"ג ס"ה ס"ח ס"ט ס"א ס"ב
 ס"ג ס"ז, א"ג א"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, קסטו, קורן, ברויאר. ~ וכן
 הוא בעין הקורא בשם רוב ספרים.

במרכא – בכתבי היד: ס"ב ס"ו ס"ו ס"י ס"ד סט"ו סט"ז, א"א א"ב א"ד א"ו
א"ח א"ט. ~ ובדפוסים: רא"פ, לטריס, גינצבורג. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם
מקצת ספרים. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

י"ד י': הרה / (הרה)

הת"א בסגול – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו
ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא, א"א א"ג א"ד א"ו א"ז א"ח. ~ ובדפוסים:
מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסטרו, קורן^ל, ברויאר. ~ וכן כתב רד"ק^{לט}. ~
~ וכו' דעת מנחת שימ'

הה"א בצירי – בכתבי היד: ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט סי"ג, א"ב א"ט א". ~ ובדפוס: רוו"המא. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ט"ו ה': הבט-נא השמימה / (השמימה)

ברביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג^{מב} ס"ד ס"ח ס"ט
ס"י ס"ט ט"ו ס"י ז, א"ג א"ו א"ז. ~ ובדפוס: ברויאר.

בזקף קטן – בבתי היד: ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ג ס"ד א"א א"ב
 א"ד א"ט א"י ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטרס, גינצבורג, קסטור,
 קורן: ~ וכן הוא בעין הקורא.^{מג.}

לֹא אֱלוֹהִים כְּלָלִי מִשְׁרַתִּי הַתְּבִיר: כֹּאשֶׁר יֵשׁ שְׁתֵּי הַבְּרוֹת אוֹ יוֹתֵר בֵּין הַהִבֵּר הַמוֹטְעֵמַת בַּמִּשְׁרַת הַתְּבִיר, לַהֲבֵרָה הַמוֹטְעֵמַת בַּתְּבִיר, הַמִּשְׁרַת יִהְיֶה דֶרְגָא (כְּגֹן: וְיִבְרָךְ אֲתָם). וְכֹאשֶׁר יֵשׁ בֵּינֵיהֶם פְּחוֹת מִשְׁתֵּי הַבְּרוֹת. הַמִּשְׁרַת יִהְיֶה מִרְכָּא

(כגון: ויתן אתם), ושווא נע נחשב כהברה לענין זה (כגון: ויקרא את-שמו).

ולכלל זה יש כמה יוצאים מן הכלל שנמנו במסורה (במק"י פרשת משפטים, ובדקדוקי השעמים (טע"ף 19), ובספר טעמי הקמחא המיוחס ל"י יהודה בן בעלם, ובדברי היקדו והגנייתו ל"י משה הקדון (השנה הגניזת, בספר עט סופר לדר"ק (ע"ב), ובספר ספרי הראשונים העוסקים בכללי העצמים) שבהם מנוסח, ודגש א"פ שם הברה אחת בין המשרות לתביר.

ובפסוקנו יש רק הברה אחת בין המשרת לתביר, וכיון שאינו נמנה במסורה בין היוצאים מן הכלל המוטעמים בדרגא אע"פ שיש רק הברה אחת בין המשרת לתביר, מוכח שהוא מוטעם במרכא ולא בדרגא.

לֹחַ במהדורות הישנות הדפיסו בתנ"ך קורן הָרָה בצירי, אך במהדורות החדשות יותר תיקנו והדפיסו הרה בסגול.

ל^ט בן כתב רד"ק בשרשים (שורש הרד).

^מ במנחת שי כתב שבספר דקדוק ישן כ"י כתוב שבספרים מדוייקים מנוקד הָרָה בצירי, אך בספרים מדוייקים שאצלו מנוקד הָרָה בסגול, ונמסר במסורה לית בסגול (ואכן בכמה כתבי יד נמסר כן במסורה), וכן כתב רד"ק, עכ"ל. ואכן בדיבור המתחיל נקד מנחת שי הרה בסגול.

^{מא} ובספרו משפטי הטעמים (דף מ' ע"ב) כתב שגם מדברי הפרחון עולה שמנוקד הרה בצירי.

מב נראה שיש סימני מחיקה של זקף שתוקן לרביע.

מן יתכן שההטעמה ברביע היא טעות שנגרמה מחמת דרך המקרא, וכמו שכתב שד"ל במכתבו (הובא בספר תורת אמת עמ' 65 ואילך), שמשום שדרך המקרא ברוב המקומות שאחר פשטא יבוא זקף, ולא רביע (כגון: תהו ובהו, לאור יום, אשר מתחת לך, השמים אלימקום אלה לבישה ארץ), ורק במקומות מועטים בא רביע אחר פשטא (כגון: תדעש הארץ דעא ושמתי בא' א'), ואת אות-הרביע אשר-יגמל (בראשית ט' י"ב), אבל שרף אשתך (בראשית י"ז י"ז), שמותי בא' ואת-הכלבית (בראשית כ' ל"ז), עליו צאנו ואלה (בראשית ל"ח י"ח) ואמר יו אביו (קום ואל תעלה אליהם שמותי בא' א'), והמן נפל באסתר כ' ח'')) , לכן חזק במהקומות שבה אביו

לֵךְ ויש בזה שני משמעות, שתיבת וְיִלְדָּתָּהּ בקמץ (עס וי"ו ההיפוך בראשה) היא לשון עתיד, ותיבת וְיִלְדָּתָּהּ בחולם היא לשון הווה (רש"י כאן), אם שהוא עירוב של לשון עבר והווה יחד (רד"ק שופטים י"ג, ו"כ שם המלבי"ם).

יד בחלק מהשמות המסתיימים ב"אל" האל"ף נשמעת בצירי, כגון: ישָׁאֵל, מִיכָאֵל, עֲזִיאֵל. ובחלק מהשמות המסתיימים ב"אל" האל"ף לא נשמעת, והצירי מנוקד באות שלפני האל"ף, כגון: ישמעאל, יחזקאל, דניאל.

מהמילה "דאי" שהי"ש בחולם, ולכן כשהתארכה המילה והחולם התבטל והפך לשווא, נשאר שווא זה נוטה לקמץ כדי לשמור על הגיית החולם המקורית (כמבואר בארכה במאמר החספים).

לו הטעם מונח הוא טעם מחבר, ואילו הטעם מונח לזרמיה (שמונתו כמונח רגיל, אלא שבא פסיק אחריו להודיע שהמונח שלפניו הוא המונח המפסיק) הוא טעם מפסיק, ובדרך כלל הוא בא לפני מונח רביעי (כגון: אֶתְּכִלְעֶשֶׁב | זָרַע זָרַע, וּלְכָל | דֹּחַם עַל־הָאָרֶץ), אך יש פעמים שבא גם לפני טעמים אחרים.

וכאשר בא מונח ואחריו פסיק, ואין אחריו מונח רביעי, יש להסתפק אם הוא מונח לגרמיה, או שהוא מונח רגיל אלא שבא אחריו פסיק (פסיק בא רק אחר טעם מחבר, ונעזיני להורות על שהיה מעטפת מסכיבת שונות, אך לא מסכיבת תחביריות של פיסוק וחיבור הענין, שהתחביר מתבטא בניגון העטמים בלבד, ולא ע"י שהיה בין התיבות).

וכדי לדעת איזה פסיק מורה על שהייה בפועל, ואיזה פסיק מורה שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה המפסיק, מונה המסורה את כל הפסיקים שבמקרא המורים על שהייה, וכל פסיק שאינו נמנה ברשימה זו, מוכח שהוא לגרמיה. ומה שפסיק זה אינו נמנה ביניהם, מוכח שאינו אלא סימן שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה ולא המונח המשרת (רשימה זו של המסורה מצויה בכתבי יד שונים של המקרא, וכן במערכת המסורה שבדפוס מק"ג (אות פ'), אך הרשימה שבמק"ג שגויה ומבולבלת מאד לעומת הרשימות המובילות בכתבי היד).

ובכל נוסף ישנו (מובא בספרי המדקדקים העוסקים בכללי הטעמים, ובזמן בספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם), שכל מונח ואחריו רביעי, שיש פסיק ביניהם, לעולם המונח הוא מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו, פרט לפעם אחת בתנ"ך (בישעיה מ"ב ה': הא-ל יי) שהוא מונח ופסיק, ואינו מונח לגרמיה.

ט"ז ג': שְׁרֵי אֶשֶׁת־אֲבָרָם / (שְׁרֵי | אֶשֶׁת אֲבָרָם)

במונח רביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
ס"ו ס"ח ס"י ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ז, א"א. ~ ובדפוסים: לטריס, ברויאר.
~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

במונח לגרמיה – בכתבי היד: ס"ז ס"ט ס"י ס"ד סט"ו^מ, א"ג א"ד א"ו א"ז א"ח
א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה^מ, גינצבורג^מ, קורן. ~ וכן הוא
בעין הקורא.

מוקפת, וכיון שתיתבת אֲבָרָם מוטעמת מלרע, לפי דבריו היא צריכה להיות
מוטעמת בפני עצמה וללא מקף. אמנם באמת כלל זה אינו נכון, ופעמים רבות
מצאנו רביע המוטעם מלרע ומוקף (כגון: וְגַם אֶת־רִיבֶן, בראשית ו' ד'. לשתת קל־בְּשֶׁה, שם ו' י"ז.
בְּיָדוֹ וּבְיָדֵי־אֶשְׁתּוֹ, שם י"ט ט"ז).

ובחומש מאור עינים שינה רוו"ה ממה שהדפיס בחומש תורת האלוקים,
והדפיס שְׁרֵי | אֶשֶׁת אֲבָרָם ע"פ עין הקורא.

מו ובגליון ציין שכן מוטעם ברוב ספרים, ובספרים אחרים מוטעם אֶשֶׁת־אֲבָרָם
במקף בלא מונח לגרמיה.

אחר פשטא, טעו רבים מהסופרים והטעימו בזקף במקום רביע (ובפרט שנקל
לטעות בזה, אחר שרק נקודה מבדילה ביניהם). והביא שם דוגמאות רבות בהן בספרים
המדויקים מוטעם רביע אחר פשטא, ויש ספרים המטעימים בזקף.

מד ובמסורה שם נמסר "פלוגתא אֶשֶׁת־", והיינו שיש ספרים שמוטעם בהם
שְׁרֵי אֶשֶׁת־אֲבָרָם בלי מונח לגרמיה.

מה בחומש תורת האלוקים הדפיס רוו"ה שְׁרֵי אֶשֶׁת־אֲבָרָם במונח רביע, ונימק
זאת בשום שכל שהדפיס כן ע"פ דבריו אור תורה ומנחת שי. ויש להעיר, שלפי
הכלל שכתב בשום שכל לעיל (בראשית ה' ד'), צריך להיות מוטעם במונח לגרמיה,
שכתב שם שהכלל הוא שאם המילה המוטעמת ברביע, מוטעמת מלרע, אינה